

Oxford Handbook of Political Psychology. – Oxford: Oxford University Press, 2003, – pp.28-61

3. Hofstede G. Cultures and Organizations: Software of the mind – London: McCraw-Hill. – p. 576

4. Cushman D. P., King S.S. Communication Organizational Culture from book Communicating Organizational Change: A Management Perspective – State University of New York Press, Albany, 1995, – p. 340

5. Kolontay M. M. Russkie medvedi i Belaya gvardiya [Russian bears and the White guard], 2004 – URL: <http://www.mkolontay.ru/about/books/35> (Accessed 9.12.2016)

6. North D. C. Institutions, institutional change and economic performance, New York: Cambridge University Press // Journal of Political Economy, 1990, 102(5), p. 912–950.

Гусейнова Айтекін Алімардан гізі, докторант інституту філософії, соціології і права АН Азербайджанської Республіки (Баку, Азербайджан), E-mail: visnukDNU@i.ua

Як національна культура впливає на міжнародні відносини держави?

Анотація. Ця стаття аналізує концепцію виміру цінностей національної культури Р. Хофстеде, М. Бонда і М. Мінкова. Будучи центральним елементом національної культури, цінності становлять особливий інтерес для дослідження. На основі індексів цінностей національної культури можна порівнювати не тільки культури різних держав, але і усвідомити мотиви поведінки держави, його можливі реакції і очікування. Р. Хофстеде досліджував національні культури понад 120 країн за 6 основними показниками, але по Азербайджану він зміг вивести тільки 2 показника – Довгостроковість орієнтації і Потурання бажанням (Стриманість). І через відсутність індексів за 4 показниками в Азербайджані було проведено соціологічне опитування населення, у відповідності з основними вимогами концепції Р. Хофстеде. Дані опитування були оброблені і виведені в якості індексів на основі формул.

Ключові слова: національна культура, цінності, концепція національної культури Р. Хофстеде.

Huseynova Aytakin Alimardan, doctoral student, Institute of Philosophy, Sociology and Law, Azerbaijan National Academy of Sciences (Baku, Azerbaijan), E-mail: visnukDNU@i.ua

How national culture influences international relations of the state?

Abstract. This article analyzes the concept of national cultural dimensions by G. Hofstede, M. Bond and M. Minkov. As a core of the national culture, values are of particular interest for the study. Using national cultural dimensions cultures of different countries can be compared, besides they will show the motives, possible reactions and expectations of the state. G. Hofstede could measure values of national cultures for more than 120 countries according to 6 dimensions, but for Azerbaijan he had only 2 indexes for Long-term orientation and Indulgence versus Restraint. And due to lack of indexes for the rest of dimensions, author conducted his own research - survey in accordance with the basic requirements G. Hofstede concept. The survey data were processed and displayed as indices on the basis of the formula of G. Hofstede and M. Minkov.

Keywords: national culture, values, concept of national culture of G. Hofstede.

УДК 321.02]

Козьма В.В.

кандидат політичних наук, доцент,
докторант кафедри політичних наук
НПУ імені М. П. Драгоманова
(Київ, Україна), E-mail: kozma_v@meta.ua

КОНФОРМІЗМ УКРАЇНСЬКИХ ПОЛІТИКІВ ЯК СПОСІБ УНИКНЕННЯ ОСОБИСТОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

*Коли
Ми діждемося Вашингтона
З новим і праведним законом?*

Т. Шевченко

Анотація. У статті досліджується проблема конформізму серед українських політиків. Виявлено, що не дивлячись на численні теоретичні дослідження, серед науковців немає єдності щодо природи та сутності феномену конформізму. Аналізується вплив політичного режиму на рівень конформізму у суспільстві. Особлива увага приділена питанням співвідношення між конформізмом політика та його політичним статусом. Обґрунтовується необхідність проведення спеціальних емпіричних досліджень з метою визначення рівня конформізму в державних управлінців найвищого рангу.

Ключові слова: конформізм, політика, особистість, політичний лідер, політична еліта.

За роки незалежності в українській політиці так і не з'явився «свій Вашингтон» який би не словом, а ділом довів би власну спроможність бути загальнонаціональним лідером, об'єднувати навколо себе розумних та професійних людей, проводити в країні якісні зміни тощо. Причини цього явища ми вбачаємо в надто високому рівні конформізму українського суспільства загалом та вітчизняної політики зокрема. Детальний аналіз рівня конформізму серед українських політиків становить собою важливу наукову та практичну задачу, вирішення якої безпосередньо пов'язане з проблемою підвищення інтелектуального, творчого, професійного потенціалу особистості вітчизняного політика, його політичної активності та здатності до прийняття самостійних рішень. Крім того, актуальність подібних досліджень обумовлена тим фактом, що соціально-історичний запит на *Особистість* у політиці в українського суспільства вкрай високий.

Феномен конформізму традиційно розглядається в двох напрямках: соціально-психологічному та соціально-філософському. Інтерес до цього явища в свій час проявляли багато дослідників, зокрема: А. Шопенгауер, А. Токвіль, Дж. Мілль, К. Маркс, Ф. Енгельс, Г. Тард, Е. Дюркгайм, С. Аш, М. Шериф, Р. Мертон та ін. З вітчизняних вчених до проблематики конформізму, нонконформізму, конформної поведінки тощо неодноразово зверталися у своїх працях Ю. Шемшученко, М. Михальченко, М. Корнева, О. Бабкіна, В. Горбатенко, М. Варзар, Д. Павлова, Л. Синьцька, О. Заплотинська, О. Тургенева, А. Соловійова та ін.

Не дивлячись на численні теоретичні дослідження, серед науковців немає єдності щодо природи та сутності феномену конформізму. Враховуючи це існує і певна варіативність у трактуванні самого поняття «конформізм», проте в цій публікації ми не ставили за мету розгляд наявних визначень і трактувань. Зосередимо увагу нашого дослідження головню на соціально-політологічному аспекті цього явища і візьмемо за основу визначення, що наведене в політологічному енциклопедичному словнику. Отже, конформізм (від пізньолат. *conformis* – подібний, відповідний, згодний) – пасивне, пристосовницьке прийняття готових стандартів у поведінці, безапеляційне визнання існуючих порядків, норм і правил під тиском зовнішніх умов та обставин, всупереч власним переконанням. Підпорядкування груповим нормам може бути явним (примус) або завуальованим (вплив традицій, думка більшості). Конформізм становить соціально-психологічну позицію особи, яка виявляється у схильності уникати самостійних рішень та в пасивній, пристосовницькій орієнтації на сприймання готових стандартів поведінки, оцінок тощо. І, там же – найтиповіших рис конформізм набуває в умовах тоталітарного суспільства, незалежно від його соціально-економічного базису. Культивування конформізму засобами ідеологічного впливу і системою призводить до розчинення індивіда у суспільних організаціях, стереотипності мислення, втрати незалежності свідомості [1, с. 292]. Таке визначення несе в собі певне емоційне забарвлення і формує у читача думку про негативність цього явища. З наукової точки зору неможливо однозначно оцінити конформізм. Не рідко під цим терміном розуміють солідарність, терпіння, підкорення, соціальну пасивність і т.п., проте, варто розрізняти ці поняття. У будь-якого явища є свої негативні та позитивні сторони. Для прикладу наведемо декілька з них. Мабуть, найголовнішим пози-

тивним аспектом конформізму є формування єдності у суспільстві, особливо в період коли таке суспільство переживає «тяжчі часи» своєї історії. Ба більше, можемо стверджувати, саме завдяки конформізму український народ вижив, пройшовши тернистий шлях столітніх випробувань до здобуття незалежності в 1991 році. Безумовно є у цього явища і негативний бік, зокрема: конформізм суттєво обмежує здатність людини самостійно мислити та приймати рішення; під тиском державного авторитаризму формується конформістська свідомість яка з часом може перерости в особливий тип ментальності, що характеризується безумовним підкоренням особистості владі й т.п.

Навіть не проводячи спеціальних досліджень можемо стверджувати, що переважна більшість людей конформісти. Головна причина конформної поведінки лежить в площині людської психіки, адже більшість із нас з великою обережністю чи навіть з острахом ставляться до кардинальних змін у своєму житті. Такий тип поведінки притаманний і українським політикам. Вони часто змінюють свою точку зору, вдаються до маніпуляцій та відвертої брехні, швидко «перебігають» з однієї політичної партії в іншу одним словом, як і всі ми, *(за Дарвіном)* пристосовуються та виживають. Однак, зводити все лише до ментальних, психологічних характеристик людської особистості було б, на нашу думку, не правильним. Оскільки мова в цій публікації йде не про всіх, а лише про окрему частину суспільства, ще й до того ж привілейовану частину, наділену владними повноваженнями, маємо дослідити явище конформізму в політиці дещо ширше. Політична верхівка несе на собі тягар відповідальності за формування в суспільстві зразків поведінки, моральних норм, правил тощо. Ба більше, конформізм серед політиків може стати причиною кризи всієї політичної системи, приклад якої ми могли спостерігати в 2013 році. Саме «страх випасти зі зграї та піти проти волі вожака» не дозволив жодному провладному політику чинити спротив нерозумним та несправедливим діям президента Януковича. До речі, прагнення до підпорядкування сильному лідеру досить характерне та розповсюджене явище у політиці і українці тут не виняток. Так, на запитання «згодні Ви чи ні, що декілька сильних керівників можуть зробити для нашої країни більше, ніж усі закони та дискусії?» наші співгромадяни відповіли таким чином (див. табл.1) [2, с. 538]:

Таблиця 1.

	1992	1994	1996	1998	2000	2006	2008	2010	2012	2014	2015
Згоден	52.3	40.5	42.0	49.3	58.7	65.7	62.4	63.5	61.2	20.7	58.5
Не згоден	30.3	17.0	17.2	14.5	21.4	18.7	20.8	19.6	20.6	16.0	23.1
Не знаю	16.9	41.7	40.8	36.1	19.8	15.6	16.7	16.8	17.8	63.0	15.3
Не відповіли	0.6	0.8	0.0	0.1	0.1	0.0	0.1	0.1	0.4	0.3	3.1

Наведені в таблиці дані дають нам підставу вести мову про те, що природа конформізму по-українськи лежить в площині ціннісно-нормативної системи всього нашого суспільства. Сформувалась така система під впливом ще радянського минулого, що у масовій свідомості проявляється в таких якостях як політична пасивність, небажання проявляти ініціативу, орієнтація на «сильну руку» тощо. В цьому місці варто дещо з'ясувати. Існує думка, що в суспільствах в яких обмежується можливість громадян проявляти своє незадоволення, значно зростає ризик появи нонконформістських настроїв, що в свою чергу призводить до підвищення рівня політичної активності громадян, появи опозиційних течій, нових політичних лідерів і т.п. Проте, такий підхід, на перший погляд, суперечить нашим висновкам щодо природи українського конформізму. Відповідь на таку невідповідність потрібно шукати в політичному режимі, що існував в радянському Союзі. Через запровадження жорсткого тоталітарного режиму владі

вдалося придушити (читай знищити) будь-які спроби прояву невдоволення серед громадян, що в результаті породило у масовій свідомості «тваринний» страх перед системою. Свого часу відомий знавець людської психіки З. Фрейд, серед механізмів формування соціального конформізму, виділяв залякування та насильство як головні, домінуючі фактори. Думається саме генетичний страх є першоджерелом українського конформізму. Лише з плином часу нові покоління вільних українців зможуть остаточно позбутися страхітливих фобій, відповідно і рівень конформізму буде зовсім іншим.

Нація, яка довго перебувала під іноземним гнітом культура якої піддавалась тотальному нищенню, починає набувати нових ментальних рис. У неї розвивається мімікрія, тобто здатність пристосовуватися до чужих порядків, формальне сприйняття суспільних ідеалів і норм, консерватизм як спосіб захисту й збереження власних етнічних рис, комплекс «меншовартості». Досвід України показує, що політична культура поневоленої нації дедалі більше характеризується конформізмом, забуттям власних традицій і символів, насиченням суспільної свідомості та суспільних відносин чужоземними цінностями і нормами, посиленням аморальних проявів та рабської психології. Відбувається деформація ментальності: на глибинному рівні психіки функціонують власні ментальні риси, але на них починають нашаровуватися набуті в неволі ментальні настанови. Аналогічній трансформації піддається і політична культура. Тому не дивно, що в нинішній українській політичній культурі функціонує стійкий компонент проросійської субкультури, який часто успішно конкурує з власне українськими політичними цінностями [3, с. 330]. Однак, щоб уникнути суб'єктивних оцінок наведеного вище соціологічного дослідження доцільно було б з'ясувати наскільки поняття «сильний лідер» корелюється з поняттям «патерналізм» адже, наприклад, очікування які покладали українці в 2005 році на Віктора Ющенка більше нагадували собою віру в «Месію», у якого слово не може розходитись з ділом. Обравши нового президента, наші співвітчизники терпляче почали чекати якісних змін (*патерналізм «чистої води»*) забуваючи при цьому, що республіка (*лат. respublica*) – це, в першу чергу, спільна справа, яка потребує щоденної солідарної праці всіх громадян. «В государствах, где народ не имеет никакого участия в управлении, он будет увлекаться каким-нибудь актером, так же как в других случаях увлекался бы государственными делами. Полное отсутствие честолюбивых стремлений – большое несчастье для республики. Оно постигает ее, когда народ развращен подкупам; он становится тогда равнодушным, пристращается к деньгам, но уже больше не интересуется государственными делами, не думает ни о правительстве, ни о его намерениях и пребывает в тупом спокойствии» [4, с. 173].

Формування політичної еліти складний та тривалий процес. За роки незалежності в Україні створена солідна нормативно-правова база, яка забезпечує всі умови для її ефективної діяльності. Така ефективність, до речі, вимірюється досить простим критерієм – якість життя людей. В цьому місці варто уточнити: не конкретних людей, а всього населення держави. Ба більше, чи можна взагалі вести мову про яку-небудь ефективність якщо дискусійними серед експертів та науковців є питання щодо сформованості та існування вітчизняної політичної еліти як такої. Проте, нас цікавить питання дещо іншого характеру: чи існує зв'язок між конформізмом політика та його політичним статусом, адже на наше переконання рівень конформності має безпосередній стосунок до можливості приймати самостійні рішення, що в свою чергу говорить про здібності політика брати на себе відповідальність та здійснювати політичне керівництво. Очевидно, що такий зв'язок має бути. Логічно припустити, що чим вищу політичну роль виконує той чи інший політик в державі тим меншим є його рівень конформності й навпаки, але щоб підтвердити чи спростувати цю гіпотезу потрібно провести спеціальні емпіричні дослідження із застосуванням різноманітних методик. Поки

що можемо лише констатувати очевидні речі, що прямо чи опосередковано впливають на рівень конформної поведінки вітчизняних політиків:

1. Політичній культурі українських політиків притаманні авторитарно-патріархальні політичні цінності;

2. Низький рівень етичних та моральних норм є чудовим підґрунтям для процвітання корупції;

3. Поширеним явищем серед українських політиків є некомпетентність, відсутність професійних знань, що в свою чергу призводить до нездатності, а частки й небажання брати на себе відповідальність і приймати рішення;

4. Серед українських політиків домінують так звані клієнтальні стосунки, (свій-чужий, кум, сват, брат і т.п.) що практично унеможливує нормальну роботу соціальних ліфтів та сприяє закритості та недоступності політики як сфери діяльності для широких верств населення, тощо.

Підсумовуючи сказане, можна було б зробити попередній висновок щодо природи конформної поведінки українських політиків, в першу чергу це стосується управлінців різного рівня. Крім зазначених вище факторів потрібно ще з'ясувати які саме зовнішні умови та обставини (за визначенням) напряму впливають на рівень їхнього конформізму. Такими обставинами, на наше переконання, є умови праці в середині владних установ та організацій, що функціонують за принципом жорсткої ієрархічної системи. Цілком природно, що в таких умовах рівень конформізму серед посадових осіб буде вкрай високим. Власна ініціатива може зашкодити в просуванні по кар'єрних сходах тому краще зайвий раз не «висовуватися» тим більше не брати на себе ніякої відповідальності.

Інше питання – рівень конформізму перших осіб держави, адже зовнішній тиск в цьому випадку значно слабший. Однак, «прориву» не відбувається і лідера нації діяннями чи творіннями якого гордилися би внуки та правнуки так і немає. Чому? Спробуємо відповісти на це просте і водночас вкрай складне питання. Як правило, варіанти відповіді зосереджені навколо пошуку осіб з певним набором видатних якостей та здібностей в результаті чого вимальовується ідеальний портрет лідера місце якому хіба що на грецькому Олімпі. Стоси наукових праць досліджують діяння та творіння «Великих державних мужів», ми знаємо все про «славних прадідів великих», проте ці знання не приносять жодної користі (хіба що розширюють наш кругозір) для нас теперішніх. Не існує формули для виведення чи клонування великих особистостей. Це в повній мірі стосується як мистецтва, літератури, кіно, науки так і політики. Вони або є або їх немає. Природа «народження» лідерів є своєрідним «таїнством» розгадати яке намагалися мислителі всіх часів та народів. Одні пропонують шукати відповідь у «творчому інстинкті»; «волі до влади» (Ф. Ніцше), інші називають лідера «вожаком мас» (Г. Лебон), наголошуючи на соціальних джерелах цього явища (Г. Тард) тощо. Осмислення феномену лідерства, сили людського розуму, здатності проявляти свій творчий потенціал, продукувати нові ідеї, мобілізувати мільйони для реалізації поставлених цілей залишаються найактуальнішими питаннями політичної науки й сьогодні.

Замість висновків зазначимо. Видатні особистості української політики – тема для майбутніх дисертацій. Те, що такі люди будуть не викликає жодного сумніву. У талановитого народу рано чи пізно з'являться і свої талановиті політичні лідери. Проте, мусимо пам'ятати, що і в Олександра Великого були вихователі.

БІБЛІОГРАФІЧНІ ПОСИЛАННЯ:

1. Політологічний енциклопедичний словник / Упорядник В. П. Горбатенко; За ред. Ю. С. Шемшученка, В. Д. Бабкіна, В. П. Горбатенка. – 2-е вид., доп. і перероб. – К.: Генеза, 2004. – 736 с.

2. Українське суспільство: моніторинг соціальних змін. Збірник наукових праць. / за ред. д.е.н. В. Ворони, д.с.н. М. Шульги. – К.: Ін-т соціології НАН України, 2015. – Вип. 2(16). – 652 с.

3. Козлова О. М. Вплив ментальності на формування політичної культури

українства» // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 22, 2014, Спец. випуск 59, с. 327–332.

4. Монтескьє Ш. Л. Избранные произведения – М.: Государственное издательство политической литературы, 1955. – 799 с.

REFERENCES:

1. Politohichnyi entsyklopedychnyi slovnyk [Political encyclopedia] / Uporiadnyk V. P. Horbatenko; Za red. Yu. S. Shemshuchenka, V. D. Babkina, V. P. Horbatenka. – 2-e vyd., dop.i pererob. – K.: Heneza, 2004. – 736 s.

2. Ukrainske suspilstvo: monitorynh sotsialnykh zmin. Zbirnyk naukovykh prats. [Ukrainian society: monitoring social change. Collection of scientific works] / za red. d.e.n. V. Vorony, d.s.n. M. Shulhy. – K.: In-t sotsiologii NAN Ukrainy, 2015. – Vyp. 2(16). – 652 s.

3. Kozlova O. M. Vplyv mentalnosti na formuvannya politychnoi kultury ukrainstva [Influence of mentality on formation of political culture of Ukrainians] // Naukovyi chasopys NPU imeni M. P. Drahomanova. Serii 22, 2014, Spets. vypusk 59, s. 327–332.

4. Montesk'e Sh. L. Izbrannye proizvedeniya [Selected works] – M.: Gosudarstvennoe izdatel'stvo politicheskoy literatury, 1955. – 799 s.

Козьма В. В., кандидат политических наук, доцент, докторант кафедры политических наук НПУ имени М. П. Драгоманова (Киев, Украина), E-mail: kozma_v@meta.ua

Конформизм украинских политиков как способ уклонения от личной ответственности.

Аннотация. В статье исследуется проблема конформизма среди украинских политиков. Обнаружено, что, не смотря на большое количество теоретических исследований, среди ученых нет единства в вопросах природы и сущности феномена конформизма. Анализируется влияние политического режима на уровень конформизма в обществе. Особое внимание уделено вопросам соотношения между конформизмом политика и его политическим статусом. Обосновывается необходимость проведения специальных эмпирических исследований с целью определения уровня конформизма среди государственных управленцев высшего ранга.

Ключевые слова: конформизм, политика, личность, политический лидер, политическая элита.

Kozma V., PhD in political sciences, docent, associate professor, doctoral student in political science named Dragomanov NPU (Kiev, Ukraine) E-mail: kozma_v@meta.ua

Ukrainian conformity politics as a means of avoiding personal responsibility.

Annotation. The article examines the problem of conformism among Ukrainian politicians. It was found that, despite the large number of theoretical research, among academics there is no unity in matters of the nature and essence of the phenomenon of conformism. The influence of political regime on the level of conformism in society. Particular attention is paid to the relationship between the policy and the conformism of his political status. The necessity of carrying out special empirical studies to determine the level of conformism among the highest-ranking state managers.

Keyword: conformity, politics, personality, political leader, political elite.

УДК 327:061.2АСЕАН](595:5-12)(045)

Крупеня І. М.,

аспірантка Дипломатичної академії України
при Міністерстві закордонних справ України
(Київ, Україна), E-mail: visnukdnu@i.ua

УЧАСТЬ МАЛАЙЗІЇ У ЗАСНУВАННІ АСЕАН ТА РЕГІОНАЛЬНИХ ФОРУМІВ

Анотація. Метою статті є висвітлення ролі Малайзії у створенні АСЕАН та її інституційному розширенні до формату Політико-Безпекової Спільноти АСЕАН. Показано, що АСЕАН є специфічною моделлю регіональної інтеграції, яка враховує особливості розвитку держав ПСА та ефективно реагує на глобальні зміни. З'ясовано